

Reakcje w roztworach wodnych

W czasie ostatnich konsultacji pojawiło się pojęcie "dysocjacja". Pojęcie nie powinno być Wam obce, to jednak chcę przypomnieć co ono oznacza.

Dysocjacja jest to rozpad obojętnych elektrycznie cząsteczek pod wpływem rozpuszczalnika (najczęściej wody, ale nie tylko) na jony: kationy i aniny, czyli cząstki obdarzone ładunkiem elektrycznym dodatnim lub ujemnym.

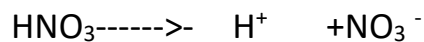
Proces rozpadu cząsteczek nosi nazwę **dysocjacji elektrolitycznej**. Roztwory wodne, w których zachodzi dysocjacja elektrolityczna przewodzą prąd elektryczny. Substancje, które ulegają dysocjacji elektrolitycznej noszą nazwę **elektrolitów**. Należą do nich kwasy, zasady sole i niektóre związki organiczne.

Polecenie: proszę odszukać i obejrzeć doświadczenie "*Badanie zjawiska przewodzenia prądu elektrycznego w wodnych roztworach różnych związków chemicznych*".

Wiemy już, jak wygląda dysocjacje kwasów, zasad i soli.

Z dysosjacją wiąże się także zagadnienie odczynu roztworów wodnych.

Kwasy ulegają dysocjacji elektrolitycznej, jednak niezależnie od tego jaki kwas ulega dysosjacji, zawsze w roztworze wodnym pojawiają się jony wodorowe H^+ . Powoduje to charakterystyczne zabarwienie wskaźników takich jak fenoloftaleina lub oranż metylowy. Mówimy, że roztwór ma **odczyn kwasowy**.

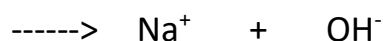
Wynika więc z tego, że to jony wodorowe obecne w roztworze decydują o odczynie kwasowym tego roztworu.

Powstaje pytanie, czy wszystkie cząsteczki, które znajdują się w roztworze ulegają dysocjacji elektrolitycznej. Zależy to od rodzaju elektrolitu i jego stężenia. Jeżeli wszystkie lub większość cząsteczek obecnych w roztworze ulega rozpadowi, mówimy o

elektrolitach mocnych. Ich roztwory dobrze przewodzą prąd elektryczny. Jeżeli natomiast tylko niewielka część cząsteczek ulega rozpadowi a reszta pozostaje w stanie niezdysoncjowanym, to mówimy o **elektrolitach słabych.**

Zasady, czyli wodorotlenki rozpuszczalne w wodzie również ulegają dysocjacji, w tym jednak przypadku w roztworze wodnym zawsze pojawiają się jony wodorotlenowe **OH⁻**. Powoduje to również charakterystyczne zabarwienie wskaźników, inne niż w przypadku kwasów. Mówimy, że roztwór ma **odczyn zasadowy.**

NaOH

Jak już wspomniałam, odczyn roztworu można określić za pomocą wskaźników kwasowo- zasadowych. Są to substancje, które przyjmują inne zabarwienie w roztworach o odczynie kwasowym a inne w roztworach o odczynie zasadowym. Wiele substancji występujących w przyrodzie może pełnić funkcję wskaźników. Należą do nich między innymi:

- kapusta czerwona
- esencja herbaciana
- sok z buraka

Polecenie: Proszę odszukać i obejrzeć doświadczenie "*Zmiany barwy wskaźników kwasowo-zasadowych w wodnych roztworach różnych związków*".

Do określenia odczynu roztworów wodnych najczęściej używa się tzw. skali pH. Przyjmuje się, że jeżeli pH roztworu mieści się w przedziale do 7 to roztwór jest kwasowy. Jeżeli pH jest równe 7 to roztwór jest obojętny a jeżeli jest większe od 7 to roztwór jest zasadowy.

Reakcje jonowe

Większość reakcji przebiega w roztworach wodnych. Jeżeli w tych reakcjach uczestniczą

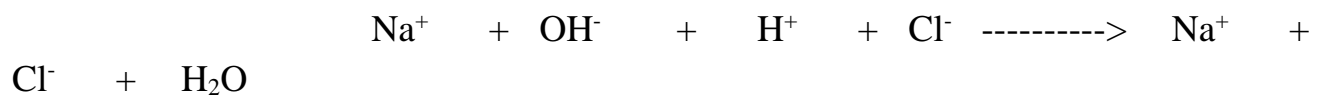
jony, to mówimy o reakcjach jonowych. Do najważniejszych reakcji jonowych zalicza się:

- reakcje zobojętnienia
- reakcje wytrącania osadów
- hydrolizę soli

Reakcja zobojętnienia - jest to reakcja, która zachodzi między kwasami a zasadami.

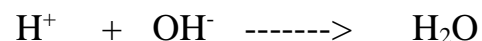
Polecenie: Proszę poszukać i obejrzeć doświadczenie: *Reakcja zobojętnienia kwasów zasadami (lub zasad kwasami).*

Kwasy i zasady w wodnych roztworach ulegają dysocjacji, więc reakcja przebiega między jonami - a dokładniej między jonami wodorowymi pochodzącymi od kwasów a jonami wodorotlenowymi pochodzącymi od zasad.

Jak widać jony sodowe i jony chlorkowe nie biorą udziału w reakcji (pozostają niezmienione) a jedynie reakcja przebiega pomiędzy jonami H^+ a jonami OH^- , które łączą się w niedysocjowaną cząsteczkę wody.

Tak więc każdą reakcję zobojętnienia można przedstawić zapisem:

Reakcja strącania osadów:

Praktycznie wszystkie kwasy (z wyjątkiem kwasów krzemowych), niektóre wodorotlenki i wiele soli są rozpuszczalne w wodzie. Rozpuszczalność wodorotlenków i soli w wodzie ilustruje tabela rozpuszczalności. Związki te można wykorzystać do otrzymania substancji nierozpuszczalnych w wodzie. Aby wytrącić w postaci osadu jakiś nierozpuszczalny związek należy:

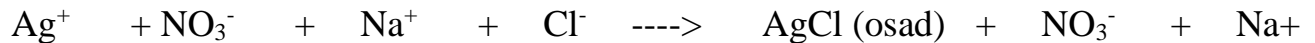
- użyć do reakcji dwie substancje rozpuszczalne w wodzie (tabela rozpuszczalności osadów)

- jedna z tych substancji musi zawierać potrzebny kation a druga potrzebny anion

Jak otrzymać osad chlorku srebra AgCl ?

W tym celu w tablicy rozpuszczalności wyszukujemy związek rozpuszczalny w wodzie zawierający jony srebrne np: AgNO₃ i związek rozpuszczalny w wodzie zawierający jony chlorkowe np: NaCl. Należy sporządzić roztwory tych soli i zmieszać je ze sobą. Natychmiast wytrąca się biały osad.

Zapis reakcji:

Polecenie: 1 .Zapoznać się z tabelą rozpuszczalności wodorotlenków i soli

2. Obejrzeć doświadczenie "Otrzymywanie trudno rozpuszczalnych wodorotlenków" i "Otrzymywanie trudno rozpuszczalnych soli"

Hydroliza soli

Wodne roztwory soli, ze względu na to, że w czasie dysocjacji nie uwalniają ani jonów wodorowych, ani jonów wodorotlenowych powinny posiadać odczyn obojętny, Tak jest w niektórych przypadkach, lecz wiele soli w roztworach wodnych wykazuje albo odczyn kwasowy, albo odczyn zasadowy. Przyczyną tego jest **hydroliza czyli reakcja jonów soli z wodą**. Zależy to od tego czy kwas i zasada, od której pochodzi dana sól jest mocna czy słaba.